

ІНВЕСТИЦІЙНЕ ПРОЕКТУВАННЯ РОЗВИТКУ КУРОРТНОЇ СПРАВИ

Володимир
Гуменюк,
к. е. н., доцент,
Прикарпатський
національний
університет імені
Василя Стефаника

У статті розкрито актуальні питання інвестиційного проектування розвитку курортного господарства; висвітлюються проблемні аспекти фінансового забезпечення курортної справи в Україні; розглядається міжнародна практика аналізу інвестиційного клімату, оцінювання інвестиційної привабливості, фінансового забезпечення розвитку курортної справи.

Фінансове забезпечення розвитку курортної справи – це інвестиції у здоров'я нації, підвищення працездатності населення, культивування здорового способу життя та забезпечення соціального добробуту в суспільстві, інвестиції, що створюють для держави ефект заміщення бюджетних видатків на лікування, профілактику захворювань та превентивні заходи. Інвестування проектів розвитку курортного господарства вирішує суспільні інтереси в плані розв'язання соціальних завдань держави та місцевого самоврядування щодо формування та оптимізації фіскального простору.

Інвестиційне проектування сприяє обґрунтуванню фінансових рішень про обсяги, структуру, вартість джерел фінансування та водночас є інструментом фінансового механізму розвитку курортного господарства, оскільки дозволяє проводити фінансовий моніторинг і здійснювати координаційно-управлінські заходи інвестиційної політики на рівні держави та адміністративно-територіальних утворень. Інвестування розвитку курортної справи може стати чинником сприяння розвитку внутрішнього ринку та експорту послуг, розвитку курортних територій за умов збереження та відтворення ресурсного потенціалу курортів для майбутніх поколінь. Інвестиційне проектування базується на засадах фінансового аналізу капіталовкладень, передбачає застосування елементів реінжинірингу бізнес-процесів санаторно-курортних закладів й водночас включає врахування соціально-економічного ефекту та фіскального значення в

результаті фінансового забезпечення розвитку курортної справи. Водночас Інвестиційне проектування забезпечує формування фактологічної бази для інвесторів стосовно умов створення, можливості підтримки досягнутого рівня та нарощування ринкової вартості капіталу вкладеного в курортну справу.

У розвиток теорії і практики інвестиційного проектування зробили значний внесок наукові праці І. Бланка [1], О. Виноградової [2], Ю. Воробйова [3], М. Крупки [5], А. Пересади [6]. І. Швець [9], С. Беслер [10], С. Ландтоп та С. Венхілл [11] досліджували аспекти інвестиційної привабливості та конкурентоздатності курортів відповідно до концепції життєвих циклів. Водночас питання й проблеми фінансового забезпечення функціонування курортної сфери та інвестиційного проектування її розвитку залишаються не достатньо розглянутими і потребують окремого вивчення.

Метою даної статті є висвітлення питання інвестиційного проектування з урахуванням сучасних підходів до фінансового забезпечення розвитку курортного господарства.

Досягнення мети передбачає розв'язання таких завдань: 1) концептуалізація інвестиційного проектування розвитку курортної справи; 2) висвітлення порядку оцінювання інвестиційної привабливості курортної справи у вітчизняних реаліях та з врахуванням зарубіжного досвіду; 3) фінансово-економічне обґрунтування впливу чинників циклічності у функціонуванні курортів.

Інституціональний аналіз оцінює можливість успішного виконання інвестиційного проекту з врахуванням організаційної, правової, політичної та адміністративної ситуації, зовнішнього і внутрішнього середовища, що детермінують фінансовий простір розвитку курортного господарства України.

Поняття «проекткування» є поширеним та загально визнаним на даний час, проте в ретроспективі командно-адміністративної системи економічних відносин відмінною рисою цієї дефініції було те, що основні стратегічні і тактичні напрями розвитку курортної сфери, як правило, визначались на рівні повного господарського підпорядкування підприємств (організацій), галузевого управління, на засадах централізованого розподілу і перерозподілу фінансових ресурсів. У нових економічних умовах питання національного проектування розвитку курортної справи в Україні практично не розглядається у зв'язку з тим, що: по-перше, значна частина курортного господарства нашої держави є комерціалізованою, а це означає, що проектування здійснюється за рішенням власників (керівництва) – відповідно до вимог сучасності, фрагментарно, або не здійснюється взагалі; по-друге, частину курортного господарства складають інвестиційні парцеляти (ресурси, активи, за якими закріплені неформальні права на володіння та користування) – в силу інституціональних бар'єрів вони не визнаються об'єктами ринкового інвестування чи суспільно-приватного партнерства; по-третє, координацію в стратегічному проектуванні розвитку курортної сфери на загальнодержавному рівні не вдається реалізувати з огляду на те, що курортна справа залишається нейтральною територією на нечітких кордонах між «туризмом» і «охороною здоров'я» в державі – відповідно тривалий час відсутня генеральна стратегія та немає системного підходу до проектування розвитку курортної справи в Україні.

Інвестиційне проектування базується на фінансовому моніторингу умов та можливостей реалізації інвестиційних проектів і пов'язане з розробкою техніко-економічного обґрунтування, мар-

кетинговими дослідженнями, пошуком контрагентів, переговорами з потенційними інвесторами і учасниками проектів, підготовкою документації до реєстрації суб'єктів господарювання, проектними розрахунками необхідних обсягів та вартості залучення фінансових ресурсів через емісію акцій, корпоративних та муніципальних облігацій, інвестиційних кредитів банків, фінансового лізингу тощо.

Інвестиційна привабливість оцінюється шляхом дослідження фінансового стану підприємств курортного господарства і може бути представлена системою показників, які задовольняють вимоги міжнародного меморандуму IASC (International Accounting Standards Committee) [8]: 1) показники оцінки майнового стану інвестованого об'єкта; 2) показники оцінки фінансової стійкості (платоспроможності) інвестованого об'єкта; 3) показники оцінки ліквідності активів інвестованого об'єкта; 4) показники оцінки прибутковості інвестованого об'єкта; 5) показники оцінки ділової активності інвестованого об'єкта; 6) показники оцінки активності підприємства на ринку цінних паперів.

Інвестиційне проектування базується на оцінці інвестиційного клімату та враховує чинники, що визначають інвестиційну привабливість та фінансовий потенціал розвитку курортної справи. На даний час існують різні науково-прагматичні підходи до аналізу інвестиційного клімату в Україні.

Прагматичним підходом до аналізу інвестиційного клімату відзначається Європейська бізнес-асоціація (ЄБА), яка значно зросла у своєму розвитку за час функціонування. Заснована у 1999 році як форум для обговорення та вирішення проблем в українському бізнес-середовищі, на даний час ця міжнародна організація об'єднує близько однієї тисячі європейських, українських і міжнародних компаній, підтримується Європейською комісією, проводить оцінку інвестиційного клімату, лобіює інтереси інвесторів, а з вересня 2008 року періодично публікує індекси інвестиційної привабливості. Рисунок 1 ілюструє динаміку індексу інвестиційної привабливості України [12].

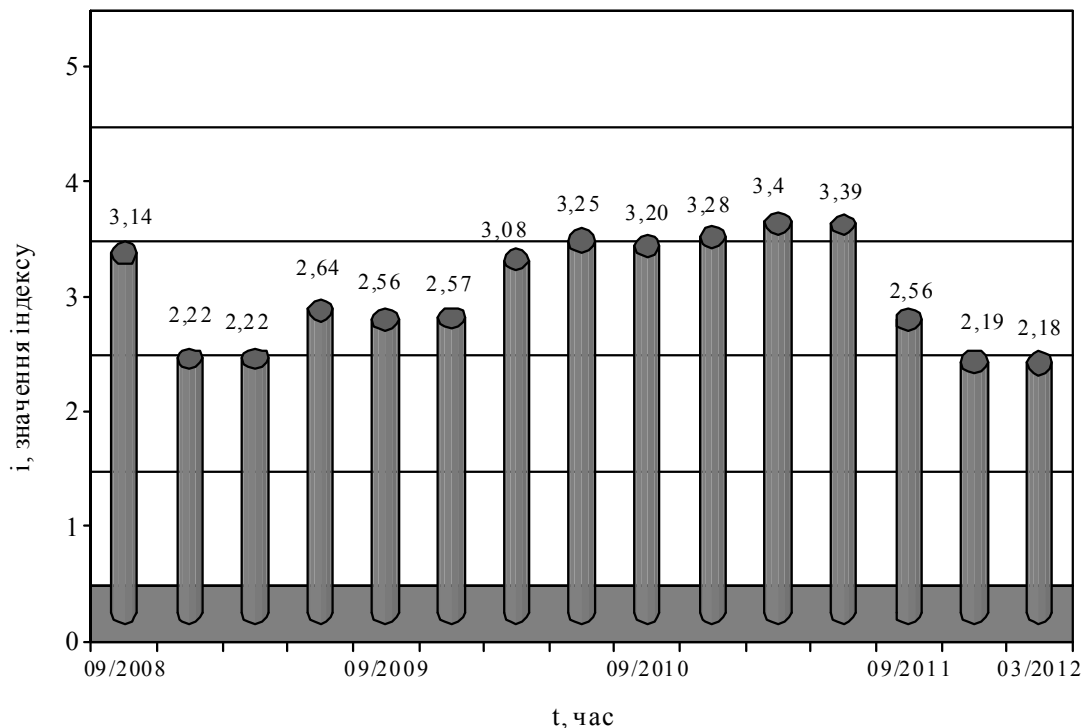

Рис.1. Динаміка значень індексу інвестиційної привабливості України [12]

Індекс відображається за 5-бальною шкалою і складається з п'яти різних аспектів інвестиційного клімату, а це – узагальнені за середньоарифметичною величиною значення оціночних відповідей респондентів. Інвестиційний клімат ЄБА визначає як сукупність: 1) політичних, 2) економічних, 3) законодавчих, 4) регуляторних та 5) інших факторів, які в кінцевому рахунку визначають ступінь ризику капіталовкладень та можливість їх ефективного використання. Респондентами є керівники компаній-членів ЄБА, які представляють найбільших іноземних та вітчизняних інвесторів. Індекс інвестиційної привабливості вказує на те, що інвестиційний клімат в Україні є недостатньо сприятливим для розвитку бізнесу, простежується динаміка його абсолютних значень, водночас не розкривається структура чинників, та її зміни в часі. Така інформація була б цінною для потенційних інвесторів, що на даний час не перебувають в членстві в ЄБА, а також для інших користувачів управлінської інформації.

Структурування чинників, що негативно впливають на інвестиційний клімат в Україні, проведено аналітиками Всесвітнього економічного форуму у більшій мірі на об'єктивних засадах шляхом соціологічного опитування. За його результатами технологічно визначено такі конкретні чинники: 1) корупція; 2) податкове регулювання; 3) дефі-

цит фінансових ресурсів, висока їх вартість та складність залучення; 4) бюрократичні перешкоди; 5) податкове навантаження, 6) інфляція; 7) політична нестабільність; 8) урядова нестабільність; 9) високий рівень злочинності; 10) низький рівень розвитку інфраструктури; 11) валютне регулювання; 12) низький рівень здоров'я населення; 13) норми регулювання праці; 14) низький рівень професійної компетентності робочої сили; 15) низька етична культура робочої сили. Значення цих показників у сумі за відповідний період складають 100% , питома вага їх значень змінюється із плином часу (рис. 2.).

Інвестиційна привабливість значною мірою обґрунтовується підприємницькою філософією та структурою попиту. За названими детермінантами у таблиці 1 наведено типи інвестиційної привабливості та їх структурування у сфері послуг курортного господарства (на прикладі австрійської економіки):

Інвестиційна привабливість курортного бізнесу детермінується, з одного боку, групами факторів, що визначаються підприємницькою філософією та структурою попиту, а з іншого – перспективами ринкової капіталізації та фінансових успіхів від реалізації інвестиційних проектів і водночас є параметром самодостатності при проектуванні розвитку курортного господарства й визначає тип фінансового забезпечен-

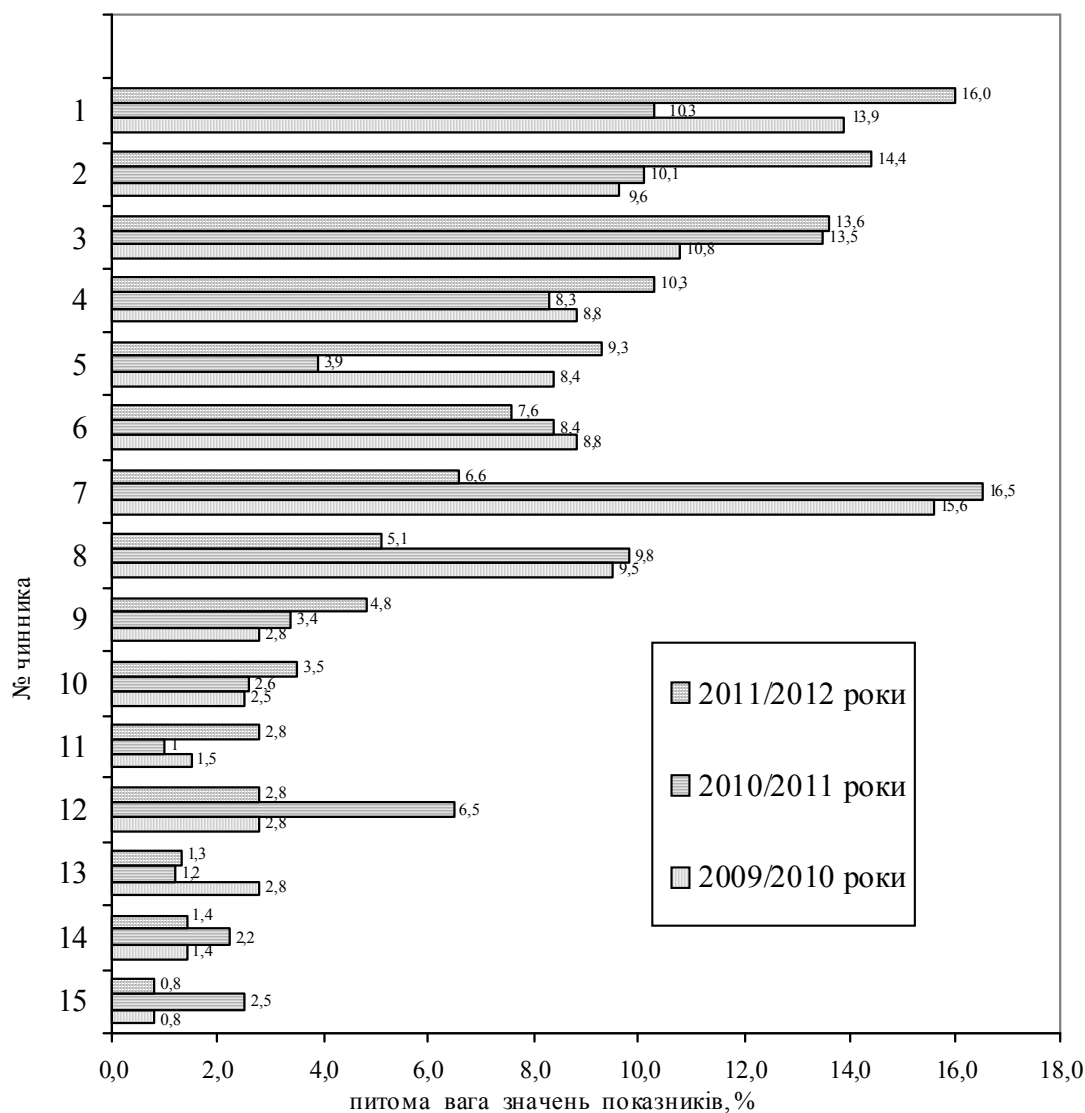

Рис. 2. Структура і динаміка показників, що визначають інвестиційний клімат в Україні за 2009-2012 роки [13]

ня цієї сфери послуг, що базується переважно на самофінансуванні. Зарубіжна практика вказує на те, що інституційна підтримка фінансового забезпечення існуючих і розвитку нових видів та об'єктів курортної справи обґрунтована соціальними чинниками інвестиційної привабливості цієї сфери в державі, оскільки йде мова про послуги курортної сфери, які мають покращити стан здоров'я, самопочуття, відновити рівновагу життєвих сил, відтворити здатність до праці та підвищити ділову активність населення.

Враховання питання еволюції туристичної привабливості курорту є одним із важливих завдань інвестиційного проектування та фінансового забезпечення розвитку курортної справи. Гіпотеза набуває переконливого характеру у зв'язку з тим, що окремі природно-рекреаційні ресурси курортів є не відновлювальними і штучно забезпечити про-

сте відтворення природно-ресурсного потенціалу курортів неможливо. В такому разі в інвестиційному проектуванні розвитку курортної справи необхідно враховувати можливість раціонального використання ресурсів, які не відновлюються, та передбачати можливість фінансового забезпечення розширеного відтворення курортів за рахунок перенесення центру формування прибутків з ресурсного на інфраструктурне поле.

«У більшості випадків відмова визнати існування життєвого циклу курортів, або відмова звернутися до концепції аналізу його життєвого циклу з метою сформулювати відповідну ринкову стратегію, вводить в оману багато туристичних регіонів, що призводить до скорочення туристичних потоків» [9, 85]. Обґрунтована М. Портером «ідея еволюції галузі» [7, 167-173] передбачає проходження галуззю кількох стадій: впровадження, зростання, зрілість і спад – та узгод-

Типологізація інвестиційної привабливості курортної справи в Австрії [10]

Тип	За підприємницькою філософією	За структурою попиту
1	Свідомі інвестори (<i>N?chterne Investierer</i>) – в основному зорієтовані на середній рівень комфорту, помірковану організацію послуг гостинності, при цьому недооцінюється фактор впливу на навколишнє середовище, а також вони менше зорієтовані на оздоровлення (13% усіх підприємств).	Топ-підприємства (<i>Die Top-Betriebe</i>) – відзначаються надзвичайно високою розвинутою матеріально-технічною базою, оснащенням, інфраструктурою та фаховою компонентою при організації послуг (34 % усіх підприємств).
2	Підприємства розваг (<i>Verw?hnbetriebe</i>) – предметом їх діяльності є розваги, найрізноманітніші атракції. В той же час стратегія конкуренції будується на максимальному забезпеченні послуг гостинності, оздоровленні клієнтів (43% усіх підприємств).	Інвестиційно-активні підприємства (<i>Die aktiven Investitionsarmen</i>) – оснащення нижче середнього рівня, мають недостатню фахову компетенцію, проте сформували і пропонують великий асортимент послуг (24 % усіх підприємств).
3	Підприємства з класичним пропонуванням (<i>Klassische Anbieter</i>) – їх діяльність орієтована на задоволення масових, загальних потреб у відпочинку та оздоровленні населення (29 % усіх підприємств).	Підприємства з мінімальною пропозицією послуг (<i>Die Mindest-Leister</i>) – відзначаються низьким рівнем якості, малим асортиментом послуг, недостатнім рівнем устаткування, з малою кількістю фахового персоналу (8 % усіх підприємств).
4	Підприємства з мінімальним пропонуванням (<i>Laissez-faire Anbieter</i>) – орієтуються на самоплинність, з малою орієнтацією на оздоровлення, з наданням малої уваги гостям, недостатньо враховується чинник впливу на навколишнє середовище (10% усіх підприємств).	Інвестиційно-пасивні підприємства (<i>Die passiven Investitionsfreudigen</i>) – низька компетенція, невеликий асортимент послуг, мають у своєму розпорядженні високий рівень устаткування та необхідну для функціонування інфраструктуру (19 % усіх підприємств).
Не підлягають типологізації		
х	(близько 5% підприємств)	(близько 15% підприємств)

жується з концепцією життєвого циклу продукту за Ф. Котлером [4, 320].

Характерними рисами стадії впровадження є інертність покупців до нових послуг, суттєві витрати на рекламу та значний ризик. Позитивами є можливість впровадження високих цін та надприбутків, збільшення частки ринку. На цій стадії формується споживчий попит на послуги курортного господарства, що пропонуються на ринку.

Стадія зростання характеризується появою створених конкурентами аналогів курортних послуг, основні та додаткові послуги стають більш якісними, витрати на рекламу зменшуються порівняно зі стадією впровадження. Оператори курортної справи розширюють мережу продаж шляхом укладання угод співпраці з агентствами, виходять на зарубіжні ринки. Активізується малий бізнес та діяльність домогосподарств у сфері послуг гостинності й курортного сервісу.

На стадії зрілості відбувається сегментація ринку послуг курортного господарства, який має насичений характер, оскільки правом кінцевого споживача є вибір альтернативних послуг.

Спостерігається зниження цін за рахунок збільшення фізичних обсягів реалізації, цінової конкуренції; зменшення граничних прибутків та підвищення ефективності функціонування. Більша увага приділяється курортному сервісу.

На стадії спаду пропозиція товарів, продукції ресторанів, мінеральних вод, сувенірів та послуг курортних готелів, SPA, аквапарків, прокатних пунктів тощо є настільки масовими, що спостерігається зменшення обсягів продажу, загальна прибутковість курортного бізнесу знижується.

Теорія життєвого циклу виявляє більшу придатність в локальному вимірі, для інвестиційного проектування окремого курорту, однак для масштабів курортного господарства в цілому потрібно враховувати обмеження її корисності. Цьому сприяють: 1) відсутність чіткої послідовності перебігу стадій розвитку курортного господарства; 2) проблемність визначення стадії, у якій на даний час перебуває курортне господарство; 3) взаємна невідповідність стадій розвитку ку-

рортної справи за видами економічної діяльності суб'єктів господарювання (дитячих закладів оздоровлення та відпочинку; санаторно-курортних закладів, курортних готелів, велнес-індустрії).

Фінансове забезпечення розвитку курортної справи стикається з низкою невирішених проблем; перш за все вони пов'язані із складністю доступу до джерел інвестування і підвищенням ефективності інвестицій, державної інвестиційної політики курортів та належної підтримки розвитку, руйнацією системи соціального оздоровлення, практичною недоступністю курортів для мало-забезпечених верств населення, дітей, молоді, осіб похилого віку та людей з особливими потребами; відсутністю належного прогнозування та планування розвитку курортної справи, поверхневим і фрагментарним підходом до розроблення та реалізації державних і місцевих програм розвитку курортів; недосконалістю організаційно-правових та економічних механізмів реалізації державної політики у діяльності курортів, слабкою міжвідомчою координацією та взаємодією між органами державної влади та місцевого самоврядування; відсутністю спеціального уповноваженого центрального органу виконавчої влади суто з питань діяльності курортів.

Отже фінансове забезпечення розвитку курортного господарства України стикається із значною кількістю проблемних аспектів інвестиційного клімату, у той же час курортний бізнес є інвестиційно-привабливим на даний час. Питання системного підходу до стратегічного інвестиційного проектування у перспективі має знайти підтримку в інституціональному середовищі і стати важливим елементом реалізації державної політики розвитку курортної справи в Україні. Тактичне інвестиційне проектування підпорядковується стратегічному і знаходить реалізацію в системі управління проектами курортної сфери та визначає окремий напрям і перспективи подальших наших досліджень.

ЛІТЕРАТУРА

1. *Бланк И.А.* Основы инвестиционного менеджмента / И.А. Бланк. – К.: Эльга, Ника-Центр, 2004. – 440с.
2. *Виноградова О.В.* Реінжиніринг бізнес-процесів у сучасному менеджменті: [монографія] / О.В.Виноградо-

ва; Донецьк. держ. ун-т економіки і торгівлі ім. М. Туган-Барановського. – Донецьк, 2005. – 195 с.

3. *Воробйов Ю.М.* Фінансова безпека організацій рекреаційної сфери / Ю. М. Воробйов, О. Г. Блажевич // Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції. – 2010. – № 2 (7). – С. 12-19.

4. *Котлер Ф.* Маркетинг. Гостеприимство и туризм / Ф. Котлер, Дж. Боуэн, Дж. Мейкенз [пер. с англ. под ред. Р. Б. Ноздревой]. – М.: ЮНИТИ, 1998.–787с.

5. *Крупка М.І.* Фінансово-кредитний механізм інноваційного розвитку економіки України: [монографія] / М. І. Крупка; Львівський нац. ун-т ім. І.Франка. – Львів: 2001. – 608 с.

6. *Пересада А.А.* Управління інвестиційним процесом: [монографія] / А.А. Пересада. – К.: Лібра, 2002. – 472 с.

7. *Портер Майкл Е.* Стратегія конкуренції / Е. Майкл Портер [пер. з англ. А. Олійник, Р.Скільський]. – К.: Основи, 2008. – 390 с.

8. Про затвердження методики інтегральної оцінки інвестиційної привабливості підприємств та організацій: наказ Агентства з питань запобігання банкрутству від 23.02.98 №22 // Українська інвестиційна газета. – 1998. – 21 квітня. – С. 29-32.

9. *Швець І.Ю.* Вплив етапів життєвого циклу курорту на рівень його конкурентоспроможності / І. Ю. Швець // Схід. – 2010. – №5. – С. 84-86.

10. *Bassler R.* Qualitätsniveaus und Gesundheitskompetenz im österreichischen Kur- und Wellness-Tourismus/ Roland Bassler // Tourismus Journal (Lucius & Lucius, Stuttgart). – 2003. – Bd.7, Heft 2. S.187-202.

11. *Lundtorp S.* The resort lifecycle theory: Generating Processes and Estimation/ Svend Lundtorp, Stephen Wanhill. // Annals of Tourism Research. – 2001. – № 28. – P. 947-964.

12. ЄБА: Індекс інвестиційної привабливості [Електронний ресурс] // Європейська бізнес асоціація 22.06.2012 р. – Режим доступу : <http://www.eba.com.ua/about/projects/investment-index>.

13. The Global Competitiveness Report 2011-2012. Country/Economy Profiles/ Ukraine – World Economic Forum, Geneva, 2011 – P. 356 – 357. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.weforum.org>.